

Specyfika potrzeb edukacyjnych w zakresie przygotowania do korzystania z informacji naukowej na Wydziale Nauk o Zdrowiu

Wprowadzenie

Żyjemy w czasach, w których dzięki “rewolucji mikroelektronicznej” oraz powszechnemu zaakceptowaniu języka angielskiego jako języka międzynarodowego świat stał się wielką “globalną wioską”. Coraz większa łatwość przemieszczania się ludzi oraz możliwość przekazywania informacji w sposób bezpośredni wpływa na “kurczenie się” przestrzeni geograficznej. Życie ludzkie rozgrywa się w ramach globalnych systemów, takich jak: system ekonomiczny, polityczny lub informatyczny.

Ponadto uważa się, iż w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku w większości krajów świata rozgrywa się “rewolucja masowych form i środków przekazywania informacji”, której przejawem jest tworzenie systemu hiperkompleksowej sieci globalnego komunikowania się.

W Polsce dynamiczny rozwój technologiczny elektronicznych mediów, sieci kablowych, komputerowych, telematyki nakłada się na procesy demokratyzacyjne. Nasze społeczeństwo wchodzi w fazę “medialnego komunikowania się”, które odbywa się na płaszczyźnie nazywanej “agorą elektroniczną”, dającą możliwość uczestniczenia nie tylko elitom społecznym, ale również całemu społeczeństwu.

“Eksplozja informacji” oraz rozwój technologiczny jej nośników stawia szereg nowych zadań przed ich użytkownikami, z których jednym z pierwszoplanowych - jest zdobycie umiejętności korzystania ze światowych zasobów informacyjnych, a zwłaszcza baz danych. Ta kompetencja nabiera szczególnego znaczenia w ostatnim dziesięcioleciu dla pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych uniwersytetów i innych szkół wyższych. To bowiem oni zobowiązani są do wykształcenia elity intelektualnej “dla przy-

szłości". Warunkiem realizacji tego celu jest własny harmonijny rozwój intelektualny oparty o najnowsze osiągnięcia nauki polskiej i światowej. To z kolei możliwe jest obecnie jedynie przy użyciu nowoczesnych technologii pozyskiwania informacji naukowej. Potrzebne do tego umiejętności pracy z komputerem, po pewnej fazie wstępnej uczenia się, nabierają znamion uniwersalnych kompetencji. Specyficzne bywa jednak zwykle pole problemowe zainteresowań badawczych i dydaktycznych pracowników różnych struktur wyższych uczelni.

Specyfika studiów oraz badań naukowych na Wydziale Nauk o Zdrowiu

Wydział Nauk o Zdrowiu Akademii Medycznej w Poznaniu kształci studentów dwóch kierunków: Pielęgniarstwa oraz Zdrowia Publicznego. Studenci Zdrowia Publicznego po zaliczeniu drugiego roku studiów i zdaniu przewidzianych sesją egzaminów dokonują wyboru specjalności w zakresie promocji zdrowia (o charakterze promocyjno-edukacyjnym), zarządzania lub fizjoterapii (jeżeli posiadają wykształcenie pierwszego stopnia w tej dziedzinie). Kształcenie przyszłych fizjoterapeutów odbywa się przy współpracy z Akademią Wychowania Fizycznego, a kandydatów do podjęcia funkcji menadżerskich w systemie ochrony zdrowia - z Akademią Ekonomiczną w Poznaniu.

Program studiów na Wydziale Nauk o Zdrowiu skonstruowany jest modułowo. Każdy moduł obejmuje 45 jednostek metodycznych, przy czym zwykle jedną trzecią stanowią wykłady, a dwie trzecie - seminaria, konwersatoria lub ćwiczenia. Specyfika programu studiów na tym wydziale związana jest z:

- interdyscyplinarnością,
- dużym udziałem dyscyplin z zakresu nauk społecznych.

Uwarunkowania programowe studiów na Wydziale Nauk o Zdrowiu odzwierciedlają do pewnego stopnia płaszczyzny badań naukowych zatrudnionych tam pracowników. Do podstawowych kierunków badawczych zaliczyć można:

- badania nad jakością życia różnych grup podopiecznych;
- badania efektywności działań pielęgniarских;
- badania kliniczne;
- badania efektywności stosowania nowoczesnych metod i technik zarządzania i administrowania;
- badania wpływu kultury popularnej na zachowania zdrowotne człowieka;

- diagnozowanie rozmiarów wsparcia społecznego i samopomocy w społeczeństwie polskim,
- badania nad stresem w medycynie;
- badania nad efektywnością działań promocyjnych i edukacyjnych;
- rozwijanie teorii pielęgnowania;
- rozwijanie teorii promocji zdrowia i edukacji zdrowotnej.

Wymieniona problematyka różni się zapewne od tematyki badań prowadzonych na innych wydziałach Akademii Medycznej. Ich zasadniczą cechą jest bowiem interdyscyplinarność. Fakt ten skierowuje poszukiwania badacza do innych niż nauki medyczne dyscyplin naukowych. Wpływa to również znacząco na zróżnicowanie podstaw metodologicznych prowadzonych badań. Poza tak powszechnym w naukach medycznych podejściem pozytywistycznym, nastawionym na skomplikowaną obróbkę statystyczną, stosowane są metody jakościowe, typowe dla badań etnograficznych, porównawczych, historycznych oraz socjologicznych.

Reasumując, zarówno program studiów, jak i problematyka badawcza oraz podejście metodologiczne wpływają na specyfikę potrzeb pracowników i studentów Wydziału Nauk o Zdrowiu w zakresie informacji naukowej.

Korzystanie ze źródeł informacji naukowej na Wydziale Nauk o Zdrowiu

Obecne korzystanie z zasobów informacyjnych, a zwłaszcza baz danych, na Wydziale Nauk o Zdrowiu jest nadal małe w stosunku do istniejących potrzeb. U podstaw tego stanu rzeczy leżą trzy przyczyny:

- brak umiejętności pracy na komputerze oraz korzystania z baz danych;
- brak rozeznania w możliwościach oferowanych przez Bibliotekę Akademii Medycznej oraz inne instytucje zajmujące się dystrybucją informacji naukowej;
- ograniczenia finansowe w zakresie zakupu sprzętu komputerowego, oprogramowania, modernizacji już posiadanego sprzętu oraz opłat za usługi.

Najpoważniejszym problemem wśród wymienionych wydaje się być brak umiejętności korzystania ze źródeł informacji naukowej. Zajęcia z podstaw informatyki przewidziane programem studiów nie kształcą tych kompetencji. Młodzież studiująca na Wydziale Nauk o Zdrowiu nie może zatem nauczyć się ich w toku obowiązkowych zajęć. Lukę tą wypełniły, niestety w niewielkim stopniu, zajęcia fakultatywne dostępne tylko dla części spośród

studiujących. Ponadto część młodzieży kształci się w tym zakresie poza Uczelnią.

Grupa studentów Wydziału oraz pracowników naukowo-dydaktycznych opanowała umiejętności pozyskiwania informacji naukowej w czasie szkoleń organizowanych w Wielkiej Brytanii podczas realizacji Programu Tempus. Kształcenie to oparte było o ćwiczenia w sieci JANET, Brytyjskiej Akademickiej Sieci Informacyjnej (*The United Kingdom Joint Academic Network*) typu WAN (*wide area network*). Umożliwiała ona dostęp do sieci komputerowych większości uniwersytetów, politechnik i instytucji badawczych w Wielkiej Brytanii oraz do światowych sieci informacyjnych, takich jak Dialog, STN, DataStar i innych.

Liczna jest, niestety, grupa studentów i pracowników Wydziału Nauk o Zdrowiu, którzy takiego przygotowania nie posiadają. Dlatego zasadne wydaje się przededefiniowanie kształcenia z podstaw informatyki lub wprowadzenie nowego przedmiotu, którego celem byłoby kształcenie w dziedzinie korzystania z informacji naukowej. Dla tej grupy przyszłych użytkowników celowe byłoby także wydanie małego zbiorczego informatora obejmującego aktualną ofertę Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Poznaniu, ponieważ większość z nich nie śledziła na bieżąco ukazujących się komunikatów bibliotecznych.

Oferta Biblioteki Głównej w zakresie informacji naukowej zaspokaja tylko część potrzeb studentów i pracowników Wydziału Nauk o Zdrowiu. Dotychczas korzystali oni przede wszystkim z bazy MEDLINE oraz CINAHL - NURSING & ALLIED HEALTH. Dla części pracowników bardziej przydatną i interesującą okazywała się być propozycja Biblioteki Uniwersyteckiej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Wśród najczęściej przeglądanych baz danych wymieniali oni: Academic Abstracts, Eric, General Periodicals Research I, Business Source, PAIS International, PSYINDEX, SOCIOFILE, Dissertation Abstracts Ondisc oraz The USA State Factbook. Ponadto przydatne okazywały się ofertowe bazy księgarskie (Books in Print Plus, VLB aktuell, Electre Biblio) oraz baza BIBLIOS, zawierająca informacje na temat polskich bibliotek i ich zbiorów, dostępna w sieci Novell Netware. Te penetracje informacji naukowej odbywały się w Bibliotece Uniwersyteckiej, a zainteresowani pracownicy i studenci w pełni ponosili koszty związane z korzystaniem z komputerowych baz danych.

W obecnej sytuacji można również stwierdzić, iż informacja naukowa dystrybuowana elektronicznie nie jest w równym stopniu dostępna dla ogółu użytkowników. Korzystanie z baz danych online wymaga posiadania dobrego jakościowo sprzętu oraz oprogramowania. Formalne regulacje, obowiązujące

w naszej Uczelni uniemożliwiają niekiedy modernizację starego sprzętu, a na nowy potrzebne są stosunkowo duże środki. Trudną kwestię stanowią niekiedy opłaty za dostęp do baz danych, wyszukiwanie informacji oraz jej wydruk (zwłaszcza podczas korzystania z zasobów pozauczelnianych). Ponadto brakuje pewnej spójnej ogólnouczelnianej koncepcji rozwijania dostępu do źródeł informacji naukowej rozumianej jako korelacji działań edukacyjnych, organizacyjnych oraz rozwijania zasobów.

Zakończenie

Wprowadzenie w ostatniej dekadzie nowoczesnych technologii do bibliotek przyczyniło się bezsprzecznie do powstania szeregu nowych inspiracji na poziomie działań organizacyjnych. Retrokonwersja zbiorów oraz wprowadzanie komputerowego systemu wypożyczania książek staje się „normą”. Tym samym zmienia się „oblicze” polskich bibliotek. Do tradycyjnego zadania tej instytucji, odnoszącego się do podejmowania wysiłków w celu zorganizowania nowoczesnego „warsztatu informacji”, dołączają nowe, polegające mianowicie na diagnozowaniu potrzeb, możliwości oraz akceptacji proponowanej oferty bibliotecznej. Czy w tym kontekście przedefiniowaniu ulec powinna także jej funkcja dydaktyczna? W jakim stopniu na bibliotece jako centrum gromadzenia, przechowywania i dystrybuowania informacji naukowej ma spoczywać odpowiedzialność za przygotowanie użytkowników do korzystania z najnowszych systemów informacyjnych? Kto powinien współuczestniczyć w tym przedsięwzięciu? Jakie dydaktyczne rozwiązania organizacyjne byłyby optymalne: obowiązkowy przedmiot w trakcie studiów, zajęcia fakultatywne, studia podyplomowe, stały punkt konsultacyjny czy inne? To tylko niektóre z pytań, jakie należy postawić, biorąc pod uwagę fakt, iż Biblioteka Główna Akademii Medycznej w Poznaniu zapoczątkowała właśnie nowy kierunek swojego rozwoju, zmierzając zapewne w przyszłości do którejś z możliwych opcji nowoczesnej organizacji biblioteki: polimedialnej, elektronicznej, cyfrowej lub wirtualnej.

Piśmiennictwo

1. Barker P., *Electronic Books and Libraries of the Future*. „The Electronic Library”, 1992, nr 3.
2. Chmielewska-Gorczyca E., *Ku bibliotece wirtualnej*. „Zagadnienia Informacji Naukowej”, 1997, nr 1.
3. Debray R., *L'état séducteur: les révolutions médiologique du pouvoir*. Paris 1993.

4. Dobek-Ostrowska B., *Komunikowanie masowe a demokratyzacja systemu politycznego*, (w:) *Współczesne systemy komunikowania*. B. Dobek-Ostrowska (red.), Wrocław 1997.
5. Melosik Z., *Postmodernistyczne kontrowersje wokół edukacji*. Toruń - Poznań 1995.
6. Popowska H., *Bazy danych na CD-ROM: świat a Polska*. „Zagadnienia Informatyki Naukowej”, 1992, nr 2.